УДК 94(477.8)“1918/1939”

Володимир Місько

САМООРГАНІЗАЦІЯ УКРАЇНСЬКИХ СЕЛЯН СХІДНОЇ ГАЛИЧИНИ (1918–1939 РР.)

У статті проаналізовано передумови та причини самоорганізації українських селян, окреслено її прояви в різних сферах життєдіяльності сільських громад Східної Галичини упродовж міжвоєнного періоду.

Ключові слова: сільська громада, Східна Галичина, сільська інтелігенція, “Просвіта”, селянська кооперація.

До пріоритетних напрямів сучасної української історіографії належить дослідження історія селянства. Соціально-економічні та суспільно-політичні аспекти життя сільських громад все частіше знаходять відображення на сторінках наукових видань. Соціокультурна проблематика, хоч і є перспективною, однак розробляється порівняно недавно. У цьому контексті актуалізується дослідницький інтерес до самоорганізації українських селян Східної Галичини міжвоєнного періоду.

У науковій розвідці ставимо за мету здійснити комплексний аналіз самоорганізації українських селян у Східній Галичині упродовж міжвоєнного двадцятиліття.

Основні завдання публікації полягають у виокремленні суспільно-політичних та соціально-економічних процесів, які вказують на самоорганізацію українських сільських спільнот Східної Галичини в окреслений період.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що розвідка є одним із перших в українській історіографії комплексним аналізом самоорганізації українських громад в селах Східної Галичини упродовж міжвоєнного періоду.

Об’єкт дослідження становлять соціально-економічні та суспільно-політичні процеси, які відображають самоорганізацію українських сільських спільнот в Східній Галичині упродовж міжвоєнного періоду.

Предметом дослідження виступають факти самоорганізації українських сільських спільнот Східної Галичини в 1918–1939 рр.

Хронологічні межі наукової студії охоплюють період існування Другої Речі Посполитої (1918–1939 рр.). Територіально зосереджуємо увагу на Східній Галичині, яка в 1918–1939 рр. входила до складу Другої Речі Посполитої. Згідно з адміністративно-територіальним поділом міжвоєнної Польщі, Східна Галичина охоплював Львівське, Станіславівське і Тернопільське воєводства.

Однією з тенденцій новітнього історіотворення стало подолання методологічної зашореності, успадкованої від радянських часів, ширше використання і національних традицій, і зарубіжного досвіду наукового пізнання [1, с. 11]. З огляду на це сучасні дослідники порушують широке коло питань з історії українського селянства. Серед найпомітніших – соціокультурна проблематика. Так, комплексному аналізу соціокультурних процесів в українському селі присвячено монографію О. Михайлюка [2]. Н. Коростіль [7] розглядає економічну і соціокультурну сферу села Східної Галичини міжвоєнного періоду. П. Коріненко [5] охоплює широкий спектр актуальних проблем, пов’язаних із повсякденним життям українських селян.

Сучасну польську історіографічну традицію представляють дослідники Ч. Бжоза та А.-Л. Сова [6], які виокремлюють причини залучення міжвоєнної галицької інтелігенції до самоорганізаційних процесів в українських сільських

громадах. Г. Зелінський, представник польської історичної школи радянського періоду, порушує питання селянської свідомості.

Проблема сомоорганізації українських сільських спільнот Східної Галичини упродовж міжвоєнного періоду залишилася поза увагою дослідників. Однак значний фактографічний матеріал, нагромаджений українською історіографією, потребує узагальнення та осмислення з погляду спеціальних концептуально-методологічних підходів, зокрема методів соціологічного, соціально-психологічного, культурологічного аналізу тощо [2, с. 17].

Загалом сільські мешканці становили більшість населення окресленого регіону: згідно з переписом 1931 р., у Львівському, Станіславівському, Тернопільському воєводствах проживало 4 865,4 тис. селян, із них українців – понад 3 000 тис. осіб, тобто більше 62% усіх мешканців сільських громад [3, s. 24].

Перед українськими сільськими громадами постали виклики, продиктовані становленням та утвердженням Другої Речі Посполитої. Чи не найсерйознішим з-поміж них було збереження національної ідентичності, колективного чуття на основі усвідомлення належності до однієї нації та спільності етнокультурних атрибутів [4, с. 20–21]. На нашу думку, активна самоорганізація українських селян стала логічною реакцією на загрозу національної асиміляції. Тим більше, що сільська громада була ментально схильна до згуртованості через общинну свідомість селян, в ній переважали колективістські засади сільського співтовариства і це проявлялося в колективному обговоренні та прийнятті рішень, колективній відповідальності та принципі зрівняльності як відповідника християнського підходу рівності всіх перед Богом [5, с. 27].

Рушійною силою самоорганізаційних процесів у селі Східної Галичини мала стати місцева українська інтелігенція. Польські історики Ч. Бжоза та А.-Л. Сова вважають, що українська інтелігенція становила близько 2% від загальної кількості українців краю. Вона була мінімально представлена в державних органах та місцевому самоврядуванні, основні зусилля та енергію скеровувала на розбудову українських інституцій, що мали зберігати та утверджувати українську свідомість. Така активна діяльність сприяла розквіту української кооперації, розвитку громадських, спортивних, а також культурних і освітніх організацій, які відігравали важливу роль в суспільному житті краю [6, s. 123–124].

Галицька сільська інтелігенція мала кілька характерних особливостей. По-перше, вона оцінювала свою громадську діяльність не з погляду фахової зайнятості, а як священний обов’язок служити народові, національній справі. По-друге, до представників української сільської інтелігенції – вчителів і духовенства – необхідно зараховувати людей, які постійно займалися самоосвітою (так званих “газетників”). Цей суспільний прошарок, який часто протиставляють офіційній сільській інтелігенції, називають “селянська інтелігенція”. Її авторитет базувався на детальному знанні обставин сільського життя, близькості до народу, а головне – фінансовій незалежності від державного бюрократичного апарату. Такі селяни вели активну громадську діяльність, очолювали осередки різноманітних товариств, партій, їх обирали послами. Вони самотужки опановували літературу, передплачували періодичні видання, створювали бібліотеки, пропагували культурні надбання серед сільського населення [7, с. 118–119].

Вплив авторитетних сільських господарів іноді був визначальним у процесах самоорганізації громади. Тогочасна періодика підкреслювала їх важливу роль в організації та розвитку українських сільських спільнот, називаючи імена Василя Чорнія з Вікторова, Івана Телевяка з Краснославець, Юри Готича з Жабє. Зауважимо, що одні із них були освіченими, інші – або малописьменними або

зовсім неписьменними. Однак кожен із них приносив користь сільським спільнотам. Неосвічені могли бути щедрими жертводавцями на українські справи: школи, храми, читальні [8, с. 4–5]. На наш погляд, доброчинна діяльність українських селян Східної Галичини – один із способів самоорганізації, продиктований прагненням прийти на допомогу, долучитися до національної справи, розбудови життя громади. Добровільні пожертви сільські мешканці складали доволі часто і на різні потреби. Так, українська спільнота Розворян Перемишлянського повіту, незважаючи на те, що зазнала серйозних матеріальних збитків під час війни, у 1922 році зібрала на різні доброчинні цілі 7,5 центнерів збіжжя та 32 582 польських марок [9, с. 3].

Варто зауважити, що значна частина сільського населення регіону була неграмотною, зокрема в Львівському воєводстві в 1921 р. неписьменні становили 33,9%, у 1931 р. – 27,9%, в Станіславівському, відповідно, 51,7% і 41,8%, у Тернопільському – 42,1% і 32,1% [3, s. 28]. Для порівняння: у Польщі в 1921 р. кількість неписьменних становила 33%, у тому числі майже 19% в містах та 38% в сільських місцевостях. У 1931 р. показник неписьменних у міжвоєнній Польщі скоротився до 23% [6, s. 373–376].

Більшість лідерів сільських громад були самоуками. Талановита сільська молодь мала добрі задатки, однак не завжди могла реалізувати свій інтелектуальний та організаторський потенціал. Тогочасна галицька інтелігенція вважала, що селянські середовища приховували таланти, які могли стати у пригоді українській справі. Як приклад наводили депутата польського сейму Гриця Терашківця. Основним своїм завданням громадсько-політична еліта вбачала пошук та виховання якомога більшої кількості селян-діячів. Підготовка патріотів, гідних послідовників Старухів, Шмигельських, Телевяків, Соллогубів мала відбуватися за посередництвом закладів “Просвіти”. Водночас “Просвіти” розглядалися як основа духовної емансипації селянських мас. Загалом сільська громадськість, розуміючи необхідність розвитку української культури, духовності, освіти, активно долучалася до зборів коштів на український університет у Львові. Зрештою, вищу освіту вважали логічним продовженням самореалізації сільської молоді, виховання сільської інтелігенції та провідників української спільноти [8, с. 4–5].

Селяни-українці здебільшого розраховували на активність місцевої інтелігенції в питаннях самоорганізації сільської громади. Більше того, вони вимагали конкретних рішучих дій щодо організації громадського життя сільської спільноти. Так, на шпальтах українських видань публікували відкриті листи парафіян із відповідними закликами до священників, а інколи – із жорстким осудом їх пасивності. “Село не вдоволене своєю інтелігенцією. Відчувається це на місцях у розмовах із селянами, скаргою на сільську інтелігенцію зачинається і кінчається кожний селянський лист до редакції, – зазначається у газеті “Діло”. – Невдоволена головно молода генерація, отже, елемент найбільш рухливий і найбільш охочий до праці. Він потребує уваги і проводу. І рідко-де стрінете священника чи учителя, що пішов би на зустріч бажанням села … Тому з таким пієтизмом згадують селяни тих священників чи вчителів, що без впину вештаються по повіті, розбурхуючи села…” [10, с. 66].

Організаторами масових заходів з нагоди відзначення важливих національних пам’ятних дат, суспільно-значущих подій виступала активна сільська інтелігенція, як-от вчителі. Вони за допомогою учнів влаштовували урочистості, які плекали українську самосвідомість сільського загалу. Присутність представників української академічної спільноти тільки посилювала значущість організованих заходів. Так, проф. В. Ратальський з Дрогобича побував на дійстві, присвяченому 10-м роковинам смерті І. Франка в селі Велдіжі Долинського повіту [11, с. 4].

Варто зауважити, що суспільна традиційна свідомість сільського елементу вибудовувала психологічну парадигму “іншості”, того що “хлопське”, і того що “панське”. Під “панським” розглядали дідичів і їх родини, людей з міста, урядників, інтелігенцію, в тому числі учителів, навіть вихідців із села [12, с. 310–311]. Звідси розуміння місії сільської інтелігенції як рушійної сили самоорганізації українських спільнот. Селяни вимагали від священників самовідданої праці на ниві організації життя сільської спільноти. Українські селяни завжди прагнули бачити на своїх заходах, урочистостях та читальнях представників міської інтелігенції. Для сільських громад важливо було почути з їхніх уст останні новини, обговорити актуальні теми [13, с. 5].

Активна позиція сільських лідерів, їхній внесок у розвиток української громади часто ставали причиною поліційних переслідувань (обшуків помешкань, установ, допитів). У них часто знаходили заборонену літературу. 31 січня 1924 р. поліція проводила ревізії в Звенигороді (повіт Бібрка) в Івана Шкварка, Данила Данилика, Кирила Жуківського і Онуфрея Дзюбана, активістів “Просвіти”. Шукали зброю та амуніцію. З читальні бібліотеки забрали “Боротьбу за огнище української культури в західних землях України” і зафіксували пожертви на “Рідну Школу”, зібрані в часі колядування [14, с. 4]. У Стрілиськах Нових Бібрський повіт 27 вересня 1922 р. поліція влаштувала обшук членів “Просвіти” під час проведення зборів. Основним мотивом послужило те, що поліцію завчасно не повідомлено про проведення заходу [15, с. 5].

У міжвоєнній Польщі, як і в будь-якій іншій країні, нормальне життя, навчання, вільне пересування, праця, кар’єра, реалізація власних інтересів, підтвердження майнових прав, планування власного майбутнього та майбутнього дітей мало відповідати суспільно-політичному устрою країни проживання. Найшвидше процесам інтегрування піддавалася українська інтелігенція, духовенство, освічена частина селянства, яка була рушійною силою національного руху. Саме їхнє повсякденне життя, на відміну від пересічного селянства, найбільшою мірою залежало від нормалізації стосунків з польською владою [16, с. 92]. У такий спосіб поставала додаткова перешкода на шляху згуртування українських сільських спільнот.

У сільських громадах за часів австрійського панування було сформовано добрі традиції місцевого самоврядування. Офіційно владою в селі вважали обраного громадою війта. Кілька радних, уповноважених громадою, мали допомагати війтові. Обов’язки громадського писаря покладали на пароха або вчителя, однак за рівнем авторитету він поступався священику. До компетенції радних, очолюваних війтом, належало: збирання від селян однорічного державного податку, заготівля дров на опалення народної школи й громадської канцелярії, ремонт доріг і мостів, організація охорони села від вогню і крадіжок тощо. Окрім того, до сільської ради обирали ще сільських суддів, так званих “таксаторів”. Їх наділяли правом “полагоджувати” між селянами дрібні господарські справи на зразок “надщерблення” чужої межі, “зайшлої курки у чуже просо чи коноплі”, т. ін. [17, с. 59].

У Другій Речі Посполитій це було заборонено. Внаслідок адміністративної реформи створено збірні громади, або ґміни. Ґміну очолював війт. У селах були ліквідовані громадські ради. Замість рад селом керували солтис і підсолтис. Функції громадського писаря перейшли до секретаря ґміни [18, с. 80]. Однак подекуди українські селяни підтримували набутий досвід самоорганізації в сфері управління громадою. Так, жителі села Горигляди Тлумацького повіту організовували нічні чергування. Патрулі по 2 особи щоночі обходили село згідно з графіком. Селяни називали їх вартівниками, а палицю у вигляді хреста, яку вони носили, – вартовою. Цю палицю щоранку передавали наступним вартівникам. Їхнім обов’язком було стежити не тільки за порядком в селі, але й

за протипожежною безпекою. Біля церкви також постійно чергував чоловік, який за це одержував платню від громади села. Восени він обходив кожен двір і господар давав мірку зерна. Біля перевозу чергував перевізник [19, с. 93–94]. Як бачимо, модель організації життя в селі була збережена в нових суспільно-політичних реаліях.

Зважаючи на усунення українських селян від процесу управління місцевими громадами, значна увага сільського активу зосередилася на культурно-просвітницькій діяльності. Визначальною в цьому контексті була діяльність товариства "Просвіта". Справою честі для української сільської громади вважалося мати читальню "Просвіти", Нородний дім, різного роду гуртки тощо. Здебільшого селяни прагнули до самоорганізації. Так, у Розворянах Перемишлянського повіту стараннями кількох активістів відновлено читальню "Просвіти", членами товариства стали 104 особи, які сплачували членські внески. Передплачено низку видань, серед них: "Український Голос", "Земля і Воля", "Письмо з Просвіти", "Будяк". Закуплено книжки до бібліотеки. Однак 12 червня 1922 р. через доноси староста закрив читальню, мотивуючи своє рішення відсутністю статуту та скликанням несанкціонованих зборів [9, с. 3]. У такий спосіб польська влада перешкоджала самоорганізації сільських громад, змушуючи їх консолідувати зусилля не на проведенні культурно-просвітницької роботи, а на відстоюванні прав.

Незважаючи на утиски, сільські активісти продовжували організаційні потуги, зокрема створили аматорський кружок, який упродовж 4 місяців підготував три вистави: "Вихованець", "Щасливий чоловік", "Свідки". Отриманий дохід скерували на ремонт будинку та сцени. Зауважимо, що молодь радо горнулася до такого дозвілля [9, с. 3].

На відміну від українських сільських спільнот із доброю самоорганізацією, існували громади, які репрезентували низький рівень згуртованості. Наприклад, село Перегінсько з населенням 10 000 осіб, з яких 8 000 українців, було одним із найбільших на Прикарпатті, однак українці не мали власного Народного дому, читальня "Просвіти" була не надто дієва, не працювали гуртки. Як наслідок, незайнятість сільської молоді позначилася на активному поширенні пияцтва [20, с. 5].

Подекуди бездіяльність "Просвіти" була продиктована міжусобицями українських політичних партій, які прагнули контролювати якомога більшу кількість просвітніх установ [21, с. 3475–476].

Траплялися громади окремих сіл, поділені на українців і "руських", з незначною кількістю інтелігенції та відсутніми елементами суспільної організації (читалень, Народного дому). Попри те господарі передплачували різні українські періодичні видання, жінки читали свої часописи. За підрахунками на тридцять свідомих родин села неподалік Львова припадало по чотири різні часописи. До порівняння, стан передплат українських видань серед міської інтелігенції був нижчим. На думку сучасника, селяни були свідомішими та більше читали [22, с. 5].

Цікавий випадок трапився восени 1937 р. 26 молодих селян-українців із села Дичкова Тернопільського повіту не дозволили поліції забрати хреста з могили, яку невідомі насипали в ніч на 1 листопада. Могилу насипали посеред села, а на хресті зроблено напис: "Борцям за волю України – націоналісти". Пастерунок поліції вирішив усунути ці хрести. Сільська громада, що зібралася біля встановленого хреста в Дичкові, перешкодила цьому та не реагувала на заклики поліції розійтися. Схожі могили появилися в селах Великі Бірки, Красівка та Ступки. Вони мали слугувати 1 листопада демонстраціям та жалобним богослужінням за страченими бойовиками ОУН [23, с. 6].

Відзначимо, що така поведінка місцевих громад була характерна для міжвоєнного двадцятиліття. Рівень суспільно-політичної самоорганізації українських селян зростав із наближенням 1 листопада – Дня листопадового зриву 1918 р. і створення Західно-Української Народної Республіки, а також 22 січня – Дня злуки українських земель. Греко-католицьке духовенство активно долучалося до цих національно-патріотичних акцій, незважаючи на серйозні стягнення у вигляді штрафів розміром від 30 до 500 злотих [24, с. 111]. Очевидно, що національна свідомість селян тільки посилювала самоорганізацію українських громад Східної Галичини.

Незважаючи на те, що в містах зосереджувалося культурне життя, освітні установи, торгівля, промисловість, функціонували організовані групи робітників, купців, промисловців. Вони були не зовсім українськими, радше виглядали як чужинські острівки в українському морі [25, с. 2]. Справді, українське село зберігало національну самобутність, духовність, а головне – національну свідомість.

Сільський актив сприяв розвитку осередків українських спортивних товариств, які згуртовували сільську молодь довкола занять фізичною культурою та спортом й водночас культивували національно-патріотичне виховання. У 20-і роки за сприяння “Сокола-Батька” в Галичині виникають “Карпатський лещатарський клуб” (1924 р.), “Український Спортивний Клуб” (1926 р.), започатковано проведення масових спортивних змагань – “Запорізькі ігрища”, “Свята молоді”. У 1935 р. “Сокіл-Батько” навіть вів переговори з МОК про участь українських спортсменів Галичини окремою командою на XI Олімпійських іграх у Берліні (серпень 1936 р.) [26, с. 246].

Свідомі селяни, за твердженням сучасника, відомого громадсько-політичного діяча І. Макуха, самоорганізувалися в українські кооперативи. Кооперативний рух репрезентував розбудову внутрішнього національного життя [21, с. 345]. Варто зауважити, що українська кооперація на теренах Східної Галичини успішно розвивалася, вона була своєрідною соціально-економічною самоорганізацією сільських громад. Провідна роль, без сумніву, належала місцевій інтелігенції, авторитетним господарям, громадським активістам. Для прикладу, пароху о. Т. Татомирові вдалося заснувати кооператив у Старому Кропивнику Дрогобицького повіту. Незважаючи на зневіру селян, кооператив розпочав роботу і досить успішно розвивався завдяки організаційним зусиллям як місцевого пароха, управителя школи, так і членам Управи. Такі приклади не були поодинокими [10, с. 66].

У контексті оптимізації ведення сільського господарства та поширення української кооперації працювало товариство “Сільський господар”. Очільники “Сільського господаря” вважали найважливішим завданням розвиток сільськогосподарського шкільництва. При централі товариства в 1928 р. створили відповідну секцію на чолі з Й. Райківським. Зазначена структура заснувала вищі сільськогосподарські курси в Коршеві біля Коломиї, Янчині Бережанського повіту, Окшові біля Холма, рільничий ліцей в Черниці Жидачівського повіту. Водночас актив товариства проводив хліборобські вишкіли селянської молоді. У Зимовий період юнаки та дівчата засвоювали теоретичні знання з агрономії та зоотехнії. Практичні навички здобували на батьківських, громадських і церковних дослідних ділянках. Усі прагнули зібрати високий врожай. Восени їхні результати демонстрували на загальних виставках [27, с. 101–102].

У 1935 р. товариство відкрило секцію сільських господинь, яка у багатьох селах за допомогою інструкторів-жінок організовувала курси хатнього господарства, куховарства, кравецтва, птахівництва. Зокрема на Зборівщині діяли 53 такі секції. У селах Калущини активісти організації влаштовували курси

крою, шиття, куховарства, консервування, годівлі курей, свиней, телят, дійних корів. Вони характеризувалися ретельною організацією і давали жінкам необхідні знання для ведення домашнього господарства [27, с. 102].

На вічах свідомі жінки з активною громадянською позицією пропонували конкретні шляхи заробітку грошей на утримання своїх сімей, а ініційовані ними курси навчання тієї чи іншої професії мали стати основою для заснування жіночих господарських шкіл. “Союз українок” у співпраці з іншими організаціями використовував таку організаційну форму роботи, як курси інструкторок-організаторок жіноцтва. Вони були кількамісячними, одномісячними, однотижневими, де, крім методики організації різних справ жіноцтва, проводилося навчання з кооперації, правознавства, культури, домашнього господарювання, організації дитячих садків тощо [28, с. 71–72].

Актив Українського національно-демократичного об’єднання (УНДО) докладав значні зусилля для підготовки сільських громад до місцевих виборів, прагнув забезпечити утворення громадського виборчого комітету і ознайомлення широкого загалу виборців з положеннями закону про місцеве самоврядування та тонкощами виборчого процесу, рекомендував місцевому активу виважено підходити до вибору кандидатур, враховувати їх самосвідомість та надійність для українських сільських громад [29, с. 5].

Ретельна увага до виборчого процесу була вмотивованою, оскільки спритні польські активісти часто зловживали волевиявленням селян. Зокрема відомі випадки, коли прихильники Безпартійного блоку у співпраці з урядом намовляли голову виборчої комісії забезпечити підписання два незаповнених примірники друкованого протоколу, вмотивовуючи це важливістю підрахунку голосів і браком часу. Тож готові примірники підписаних протоколів відкривали можливість до фальшування результатів голосування у сільських громадах. Такі махінації були ефективними, про що свідчать результати виборів 1930 р. в Станіславівському виборчому окрузі. За фактичного домінування українського елементу депутатами обрано 3 представники українських партій та 6 представників Безпартійного блоку співпраці з урядом [21, с. 406–407].

Українське селянство піддавалося пропагандистській обробці польськими політичними силами: Пястом, Визволєнєм, Звьонзкамі Хлопськім та Людовим. Масований наступ, популістські гасла перед виборами сприяли залученню на свій бік несвідомого українського селянства. Це відбувалося на фоні неписьменності українського сільського елементу та інертного впливу української інтелігенції [30, с. 1–2].

Зазвичай польські сільські общини мали кращі організаційні умови для розвитку. Так, у Хриплині біля Станіславова незначна польська громада збудувала “Дім Стшелєцкий”, який вражав своїми розмірами. Це вносило дисонанс, адже село Хриплин вважалося українським, за винятком кількох родин залізничників та емеритів [31, с. 7].

Варто згадати пацифікацію, також скеровану на найсвідоміших селян: священиків, кооператорів, учителів, громадських активістів, а також на знищення українських громадських установ, бібліотек, читалень, театральних реквізитів, української символіки в сільських громадах [21, с. 399].

На наш погляд, і влада, і польські громади перешкоджали усім ініціативам, які засвідчували процес самоорганізації українських селян. Це можна розглядати як бінарне явище: з одного боку, як утиски, перешкоди, а з іншого – імпульс до згуртованості українських сільських спільнот, потужну мотивацію до активної протидії.

Отож, українські селяни становили більшість у сільських громадах Східної Галичини. В реаліях повсякденного життя Другої Речі Посполитої українці були усунуті від процесу самоврядування в сільських громадах. Водночас залишився

досвід самоорганізації, набутий за часів австрійського панування, та ментальна схильність українських селян до згуртованості. Як бачимо, саме це стало передумовою самоорганізаційних процесів в українських сільських спільнотах.

Рушійною силою самоорганізації українських селян зазвичай виступала місцева інтелігенція. Подекуди на перший план виступали авторитетні господарі, які були формальними або неформальними лідерами сільських общин. Вони користувалися повагою та довірою українського сільського загалу, який наділяв їх повноваженнями служити українській справі.

Загроза втрати власної самобутності та національної ідентичності виявилися потужними мотиваторами до активної самоорганізації української громадськості сіл Східної Галичини, а відчуття національної свідомості посилювало згуртованість українських громад.

Самоорганізація українських селян охопила різні сфери життя сільської спільноти. Передусім вагомого успіху було досягнуто в культурно-освітній галузі: функціонували читальні "Просвіти", Народні доми, різноманітні аматорські гуртки, організовували та проводили тематичні масові заходи. Успішна сільська кооперація стала ще одним виявом самоорганізованості українських громад із соціально-економічного погляду. Активне залучення селян-українців до громадсько-політичного життя засвідчує ефективність організаційних потуг у цій царині.

Варто зауважити, що попри досягнуті успіхи, залишалося чимало українських громад, не спроможних на самоорганізацію з різних причин. Дослідження цього та інших аспектів окресленої проблематики становить перспективу подальших наукових студій.

Список використаних джерел

1. *Юрій М. Ф.* Україна найдавнішого часу – XVIII століття: цивілізаційний контекст пізнання / М. Ф. Юрій, Л. М. Алексієвець, Я. С. Калакура, О. А. Удод. – Тернопіль: Астон, 2012. – Кн. І. – 700 с. 2. *Михайлюк О. В.* Селянство України в перші десятиліття XX ст.: Соціокультурні процеси: [монографія] / Олександр Володимирович Михайлюк. – Дніпропетровськ: Вид-во "Інновація", 2007. – 456 с. 3. *Mały* Rocznik Statystyczny R. 9 (1938). – Warsawa: Główny Urząd Statystyczny, 1938. – 407 s. 4. *Ґібернау М.* Ідентичність націй / Монсеррат Ґібернау. – К.: Темпора, 2012. – 304 с. 5. *Коріненко П. С.* Історія українського селянства: [навчально-методичний посібник] / Павло Степанович Коріненко. – Тернопіль, 2014. – 296 с. 6. *Brzoza C., Sowa A. L.* Historia Polski 1918–1945 / C. Brzoza, A. L. Sowa. – Kraków: Wydawnictwo Literackie, 2009. – 754 s. 7. *Коростіль Н.* Економічна та соціокультурна сфера українського села у Східній Галичині (1919–1939 рр.): дис ... канд. іст. наук: 07.00.02 / Наталія Жоржівна Коростіль. – Черкаси, 2007. – 208 с. 8. *За* селянські інтелегентні одиниці! // Діло. – 1923. – 29 квітня. – С. 4–5. 9. *Дописи* з краю // Діло. – 1922. – 5 вересня. – С. 3. 10. *Вепрів Р.* Греко-католицька церква і організація економічного самозахисту українського населення Східної Галичини у міжвоєнний період / Роман Вепрів, Ігор Гнип // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Історія / За заг. ред. проф. І. С. Зуляка. – 2013. – Вип. 2. – Ч. 1. – С. 64–71. 11. *Валдіж,* пов. Долина // Діло. – 1926. – 8 серпня. – С. 4. 12. *Zieliński H.* Historia Polski. 1914–1939 / H. Zieliński. – Wrocław, Warszawa, Kraków, Gdańsk, Łódź: Zakład narodowy imienia Ossolińskich, 1983. – 427 с. 13. *Стрийський* вісник // Діло. – 1922. – 6 вересня. – С. 5. 14. *Масові* ревізії на провінції // Діло. – 1924. – 3 лютого. – С. 4. 15. *Поліція* гуде! // Діло. – 1922. – 3 вересня. – С. 5. 16. *Федевич К. К.* Галицькі українці у Польщі. 1920–1939 рр. (Інтеграція галицьких українців до Польської держави у 1920–1930-ті рр.) / Климентій Климентійович Федевич. – К.: Основа, 2009. – 280 с. 17. *Тимчук М.* Обпалена земля. Історія села Грушки. – Тлумач, 1994. – 95 с. 18. *Пащак Я.* Родимий край, село родиме: [документальний нарис]. – К.: Веселка, 2001. – 206 с. 19. *Григорців М. В.* Горигляди: історія села та його мешканців / М. Григорців, М. Михайлюк, М. Підгірний та ін. – Тернопіль: Підручники і посібники, 2004. – 304 с. 20. *Дописи*. Перегінсько пов. Долина // Діло. – 1927. – 19 січня. – С. 5. 21. *Макух І.* На народній службі. Спогади / Іван Макух. – К.: Основні цінності, 2001. – 572 с. 22. *Чи* ви тим можете похвалитись? // Діло. – 1938. – 15 квітня. – С. 5. 23. *Зі* судової салі. 26 українців на лаві обвинувачених // Діло. – 1938. – 9 вересня. – С. 6. 24. *Коростіль Н. Ж.* Збереження власної ідентичності за чужонаціональної влади: духовне життя

українського селянства Східної Галичини 1921–1939 рр. / Наталія Коростіль // Сумська старовина: Всеукраїнський науковий історичний журнал – Суми: Вид-во СДУ. – 2010. – № XXX. – С. 104–112. 25. *Село* і місто. В справі наступу українського села на чужинецьке місто // Діло. – 1926. – 6 листопада. – С. 2. 26. *Андрухів І.* Виховна діяльність українських молодіжних товариств у Галичині в умовах міжвоєнної Польщі (1920–1939 рр.) // Українсько-польські відносини в Галичині у XX ст.: Матеріали Міжнародної конференції (21–22 листопада 1996 р.). – Івано-Франківськ: Плай, 1997. – С. 245–248. 27. *Сеньків М.* Роль "Сільського господаря" у поширені агротехнічних знань серед галицького селянства в міжвоєнний період (1919–1939 рр.) / Михайло Сеньків // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Історія / За заг. ред. проф. І. С. Зуляка. – Тернопіль: Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2010. – Вип. 2. – С. 100–103. 28. *Юрків Ю.* Організаційні форми громадської діяльності західноукраїнського жіноцтва (20–30-ті роки XX ст.) // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Історія / За заг. ред. проф. М. М. Алексієвця. – Тернопіль: Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2006. – Вип. 3. – С. 69–75. 29. *З* вічевого руху // Діло. – 1934. – 17 вересня. – С. 5. 30. *Інтелігенція* і село // Діло. –1925. – 25 березня. – С. 1–2. 31. *Новий* "Дом Стшелєцкі" в українсьому селі // Діло. – 1934. – 7 жовтня – С. 7.

Владимир Мисько

САМООРГАНИЗАЦИЯ УКРАИНСКИХ КРЕСТЬЯН ВОСТОЧНОЙ ГАЛИЦИИ (1918–1939 ГГ.)

В статье проанализированы предпосылки и причины самоорганизации украинских крестьян, очерчены ее проявления в различных сферах жизнедеятельности сельских общин Восточной Галиции протяжении межвоенного периода.

Ключевые слова: сельская община, Восточная Галиция, сельская интеллигенция, "Просвита", крестьянская кооперация.

Volodymyr Misko

UKRAINIAN PEASANT OF EASTERN GALICIA SELF-ORGANIZATION (1918–1939)

The article analyzes the background and reasons of self-organization of Ukrainian peasants, delineated its manifestations in various spheres of life of rural communities in Eastern Galicia during the interwar period.

Key words: rural community, Eastern Galicia, rural intelligentsia, "Prosvita", peasant cooperatives.